

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Kielcach

LKI.410.008.04.2016
P/16/070

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/16/070 – Przeciwdziałanie e-uzależnieniu dzieci i młodzieży.
Okres objęty kontrolą	Lata szkolne 2013/2014-2015/2016 (do czasu zakończenia czynności kontrolnych).
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Kielcach.
Kontroler	Barbara Jaros, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli numer LKI/23/2016 z dnia 29 kwietnia 2016 r. [dowód: akta kontroli str. 1]
Jednostka kontrolowana	Gimnazjum nr 3 im. Janusza Korczaka w Kielcach (dalej: Gimnazjum, Szkoła), 25-546 Kielce, ul. Toporowskiego 40.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Dorota Szpaderska, Dyrektor Gimnazjum od 1 września 2012 r. [dowód: akta kontroli str. 2]

II. Ocena kontrolowanej działalności¹

Ocena ogólna

W okresie objętym kontrolą w Gimnazjum obowiązywały *szkolny program wychowawczy* (dalej również: *SPW*) i *szkolny program profilaktyki* (dalej również: *SPP*), uchwalone zgodnie z art. 54 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty². Mimo że w *SPP* nie zidentyfikowano zjawiska nadużywania mediów elektronicznych przez młodzież szkolną, zostało w nim uwzględnione zagadnienie e-uzależnienia. Także *SPW*, nie odnosząc się wprost do tego problemu, przewidywał wprowadzanie przez Szkołę programów profilaktycznych oraz realizację, związanych z profilaktyką uzależnień, działań prozdrowotnych. *Szkolny program profilaktyki* został opracowany w sposób nierzetelny. W szczególności oparto go o nieudokumentowaną diagnozę problemów, określone w nim cele są niemierzalne, a choć przewidziano przeprowadzenie ewaluacji *SPP*, nie określono w nim strategii ewaluacyjnej ani wskaźników pozwalających na pomiar efektywności programu. Wskazane braki uniemożliwiają dokonanie oceny skuteczności podjętych działań.

W badanym okresie w Szkole realizowano, wynikające z postanowień ww. programów, zadania edukacyjne i profilaktyczne. Polegały one przede wszystkim na prowadzeniu na zajęciach lekcyjnych działalności informacyjnej o tematyce dotyczącej: szeroko pojętego zdrowego stylu życia (w tym zwłaszcza higieny pracy i wypoczynku), problemu uzależnień z uwzględnieniem e-uzależnienia, a także zagrożeń i korzyści wynikających ze stosowania komputerów i powszechnego dostępu do Internetu. Prowadzone były również, zarówno dla uczniów jak i ich rodziców, akcje i projekty profilaktyczne związane z kwestią uzależnień, w tym także e-uzależnienia. Działania te realizowane były głównie przez nauczycieli Szkoły oraz pedagoga szkolnego i miały one charakter profilaktyki uniwersalnej.

W Szkole nie prowadzono diagnozy w zakresie korzystania przez młodzież z mediów elektronicznych, mimo iż – jak wynika z ustaleń kontroli – znaczny odsetek uczniów Gimnazjum może nadużywać zwłaszcza telefonu komórkowego. Choć wystąpiły przypadki uczniów przejawiających problemy, u podłoża których mogło leżeć nadużywanie mediów elektronicznych, Szkoła nie prowadziła dokumentacji pozwalającej na określenie skali problemu ani nie ustalono pisemnych procedur (zasad postępowania) w sytuacji

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie.

² Dz. U. z 2015 r. poz. 2156, ze zm.

podejrzenia zagrożenia e-uzależnieniem. Udzielana tym uczniom pomoc koncentrowała się na problemach innych niż nadużywanie komputera/Internetu. Dyrekcja Szkoły nie planowała i nie realizowała w badanym okresie szkoleń kadry pedagogicznej z zakresu profilaktyki e-uzależnienia.

W Statucie Szkoły zawarty był zakaz używania przez uczniów na lekcjach telefonów komórkowych oraz innych urządzeń elektronicznych, którego naruszenie skutkowało przyznaniem ujemnych punktów z zachowania.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Opracowanie i realizacja programów profilaktycznych i wychowawczych

Opis stanu faktycznego

1.1. W roku szkolnym 2013/2014 w Gimnazjum funkcjonowało ogółem 16 oddziałów, do których uczęszczało łącznie 400 uczniów, w tym: 128 do pięciu klas pierwszych, 118 do pięciu klas drugich i 154 do sześciu klas trzecich. Liczebność oddziałów wynosiła od 22 do 28 osób.

W roku szkolnym 2014/2015 liczba oddziałów zmniejszyła się do 13, zaś ogólna liczba uczniów do 319. Do trzech klas pierwszych uczęszczało 71 osób, do pięciu klas drugich – 132, zaś do pięciu klas trzecich – 116. Liczebność oddziałów wynosiła od 18 do 29 uczniów. W roku szkolnym 2015/2016 do 13 oddziałów Gimnazjum uczęszczało łącznie 339 uczniów, w tym: 143 do pięciu klas pierwszych, 69 do trzech klas drugich i 127 do pięciu klas trzecich. Liczebność oddziałów wynosiła od 21 do 30 osób. [dowód: akta kontroli str. 64]

W okresie objętym kontrolą w Szkole nie zatrudniano psychologa. W pełnym wymiarze czasu pracy, wynoszącym 20 godzin tygodniowo³, zatrudniany był pedagog szkolny. Posiadał on wykształcenie w zakresie pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej oraz ukończył w 2011 r. studia podyplomowe ze wspomagania ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w szkole ogólnodostępnej oraz w 2013 r. w zakresie psychoprofilaktyki i podstaw oddziaływań terapeutycznych w wieku rozwojowym. W 2014 r. pedagog odbył m.in.: dwusemestralny kurs kwalifikacyjny z zakresu terapii pedagogicznej, uprawniający do prowadzenia zespołów korekcyjno-kompensacyjnych, zespołów i klas wyrównawczych oraz klas terapeutycznych dla dzieci i młodzieży, ośmiogodzinne szkolenie pn. *Kod zachowania, czyli jak rozumieć bardzo trudne zachowania dzieci w szkole i jak tym dzieciom pomagać* (mające na celu przygotowanie środowiska oświatowego do długofalowych, nowych form pomocy w szkole obejmujących cały proces wspomagania uczniów z zaburzonymi zachowaniami) oraz pięciogodzinne szkolenie pn. *Dzieci sieci – cyfrowa osobowość naszych czasów*, którego celem było usystematyzowanie oraz poszerzenie wiedzy na temat zagrożeń związanych z nowymi technologiami (np. Internet, telefony komórkowe, smartfony) i wskazanie możliwych działań profilaktycznych. [dowód: akta kontroli str. 65, 66, 69-70]

Nadzór pedagogiczny w Szkole sprawowany był przez Dyrektora Gimnazjum oraz Wicedyrektora Beatę Habel. [dowód: akta kontroli str. 412-413, 416-417]

1.2. W celu uzyskania informacji dotyczących e-uzależnienia, w ramach niniejszej kontroli przeprowadzono anonimowe badanie ankietowe, którym objęto rodziców 94 uczniów⁴, 72 gimnazjalistów⁵ oraz 29 nauczycieli prowadzących zajęcia w ankietowanych klasach. Przedmiotowe badanie wskazuje m.in., że w każdej z trzech objętych nim grup panuje powszechna świadomość dotycząca występowania zjawiska uzależnienia od korzystania z mediów elektronicznych. Możliwość uzależnienia się od Internetu dostrzega 91,7%

³ Zgodnie z § 1 Uchwały Nr 573/2000 Rady Miejskiej w Kielcach z dnia 28 września 2000 r.

⁴ Ankieta dla rodziców (wraz z prośbą o wyrażenie zgody na objęcie ankietą ich dziecka) została przekazana do rodziców 150 uczniów (w tym wszystkich 125 uczniów klas trzecich oraz 25 uczniów klasy 2A). Zwrócone zostały 93 wypełnione kwestionariusze *Ankiety dla rodziców*, z czego 80 – przez rodziców 81 uczniów klas trzecich (jeden z nich dotyczył rodzeństwa uczęszczającego do ankietowanych klas), zaś 13 – przez rodziców 13 uczniów klasy drugiej.

⁵ Ankieta dla uczniów była wypełniana wyłącznie przez gimnazjalistów, których rodzice wyrazili pisemną zgodę na objęcie ich dziecka badaniem. Zgodę taką uzyskano od rodziców 80 gimnazjalistów (w tym 67 z klas trzecich i 13 z klasy drugiej), jednak z uwagi na nieobecność niektórych uczniów w czasie przeprowadzania badania wzięły w nim udział 72 osoby (w tym: 63 z klas trzecich i dziewięć z klasy drugiej).

uczniów, 93,5% rodziców i 93,1% nauczycieli, od komputera – odpowiednio 86,1%, 91,1% i 89,3%, od telefonu komórkowego – odpowiednio 87,5%, 90,2% i 96,6%, zaś od gier on-line – odpowiednio 84,7%, 87,8% i 96,4%; [dowód: akta kontroli str. 591-592, 599, 609]

1.3. Zgodnie z podstawą programową kształcenia ogólnego dla gimnazjów oraz szkół ponadgimnazjalnych, zawartą w załączniku do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół⁶:

- jednym z celów kształcenia ogólnego na III i IV etapie edukacyjnym⁷ jest kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne oraz odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie;
- ważnym zadaniem szkoły na III i IV etapie edukacyjnym jest edukacja zdrowotna, której celem jest rozwijanie u uczniów postawy dbałości o zdrowie własne i innych ludzi oraz umiejętności tworzenia środowiska sprzyjającego zdrowiu;
- działalność edukacyjna szkoły jest określona przez szkolny zestaw programów nauczania – który, uwzględniając wymiar wychowawczy, obejmuje całą działalność szkoły z punktu widzenia dydaktycznego, program wychowawczy szkoły – obejmujący wszystkie treści i działania o charakterze wychowawczym oraz program profilaktyki – dostosowany do potrzeb rozwojowych uczniów oraz potrzeb danego środowiska, obejmujący wszystkie treści i działania o charakterze profilaktycznym; dokumenty te tworzą spójną całość i muszą uwzględniać wszystkie wymagania opisane w podstawie programowej, zaś ich przygotowanie i realizacja są zadaniem zarówno całej szkoły, jak i każdego nauczyciela.

W okresie objętym kontrolą Gimnazjum posiadało zarówno *szkolny program wychowawczy* jak i *szkolny program profilaktyki*. Obydwa dokumenty, opracowane na okres pięciu lat od 2012 r. do 2017 r., zostały uchwalone – stosownie do art. 54 ust. 2 pkt 1 ustawy o systemie oświaty – przez Radę Rodziców w porozumieniu z Radą Pedagogiczną⁸. [dowód: akta kontroli str. 16-62]

1.3.1. W *szkolnym programie wychowawczym* – opracowanym, jak wskazano w jego treści, m.in. w oparciu o obserwacje, ankiety, sondaże wśród rodziców, uczniów, nauczycieli i innych osób mających wpływ na wychowanie uczniów – wśród zadań Szkoły jako środowiska wychowawczego wyszczególniono m.in.: wspieranie rodziców w dziedzinie wychowania, dbanie o prawidłowe warunki umożliwiające rozwój ucznia w sferze psychofizycznej, intelektualnej, moralnej oraz duchowej, przygotowanie młodzieży do życia w społeczności szkolnej i w środowisku, a także szeroko rozumianą współpracę między domem, Szkołą, środowiskiem rówieśniczym i społecznością lokalną. Określono w nim również zadania nauczyciela wychowującego, do których zaliczono m.in.: poznanie ucznia i jego potrzeb, stwarzanie sytuacji, w których będzie się on aktywnie rozwijał, współdziałanie z innymi nauczycielami, rodzicami i środowiskiem oraz wychowywanie przez postawę, nacechowaną m.in. otwartością na problemy uczniów. [dowód: akta kontroli str. 16-17]

SPW zakłada w szczególności, że Szkoła:

- troszczy się o wszechstronny rozwój swoich wychowanków, w tym m.in.: proponuje różne zajęcia pozalekcyjne, propaguje czynne formy wypoczynku oraz rozwija zainteresowania (plastyczne, muzyczne, teatralne, sportowe, komputerowe);
- ma na uwadze dobro ucznia, dlatego jest bezpieczna, przyjazna i promuje zdrowy tryb życia, w tym m.in. poprzez organizację zajęć sportowych i wprowadzanie programów profilaktyki uzależnień;
- kładzie nacisk na dobrą współpracę z rodzicami, w tym m.in. współpracuje na bieżąco z Radą Rodziców, a także organizuje pomoc w rozwiązywaniu problemów wieku dojrzewania. [dowód: akta kontroli str. 20-21]

W *szkolnym programie wychowawczym* zdefiniowano cztery cele ogólne, a w ich ramach 13 celów operacyjnych i 41 mających służyć ich realizacji zadań, dla których określono

⁶ Dz. U. poz. 977, ze zm.

⁷ III etap realizowany jest w gimnazjum, zaś IV – w szkole ponadgimnazjalnej.

⁸ Program wychowawczy Gimnazjum Nr 3 im. Janusza Korczaka w Kielcach na lata 2012-2017 – uchwałą Rady Rodziców nr 2/2014 z dnia 14 września 2012 r., zaś Szkolny program profilaktyki Gimnazjum nr 3 im. Janusza Korczaka w Kielcach na lata 2012-2017 – uchwałą Rady Rodziców nr 1/2014 z dnia 14 września 2012 r.

sposób i termin realizacji, osoby odpowiedzialne oraz sposób ewaluacji. W ramach celu operacyjnego zakładającego, że uczeń potrafi racjonalnie zorganizować sobie czas pracy i odpoczynku przewidziano, związane z profilaktyką uzależnień, zadanie polegające na zapoznaniu uczniów z zasadami higieny pracy i wypoczynku. Realizacja tego zadania miała obejmować m.in.: pogadanki, praktyczne wskazówki, analizę pisemnych prac uczniów, w których opiszą sposoby spędzania wolnego czasu w swojej rodzinie i ocenią je według poznanych zasad, a także przeprowadzenie ankiety *Mój jeden dzień w tygodniu* oraz przeanalizowanie jej wyników przez grupę ekspertów. Wskazany termin realizacji określono na drugie półrocze klasy pierwszej, osoby odpowiedzialne – wychowawcy oraz inni nauczyciele (m.in. biologii, wiedzy o społeczeństwie, religii), zaś sposób ewaluacji – wykonanie i wywieszenie w Szkole haseł dotyczących racjonalnego planowania czasu pracy i wypoczynku. [dowód: akta kontroli str. 23-39]

1.3.2. W szkolnym programie profilaktyki – który, jak podano w jego treści, został opracowany na podstawie obserwacji, analizy ankiet (skierowanych do uczniów i rodziców) oraz dokumentów, a także rozmów z uczniami, rodzicami i pracownikami Szkoły – wskazano, że celem Szkoły jest m.in. wspieranie wszechstronnego rozwoju ucznia, zaś profilaktykę szkolną rozumie się jako proces wspierający rozwój uczniów i ich zdrowie psychiczne i fizyczne jak również pomoc i towarzyszenie uczniowi w zdobywaniu doświadczeń życiowych, a także zdobywanie wiedzy o zagrożeniach oraz nabywanie umiejętności przeciwdziałania tym zagrożeniom. Zapisano w nim w szczególności, że:

- SPP to ogół działań chroniących młodzież przed zakłóceniami w rozwoju oraz działań interwencyjnych w sytuacji pojawiających się zagrożeń, obejmuje on działania podejmowane w trakcie realizacji programów nauczania i SPW, gdy realizowane są ogólne działania Szkoły, a także działania specyficzne dla profilaktyki;
- do zadań Szkoły należy przede wszystkim profilaktyka pierwszorzędowa (określana jako uprzedzająca) skierowana do grup niskiego ryzyka, która polega na promowaniu zdrowego stylu życia i opóźnieniu inicjacji zachowań ryzykownych;
- w profilaktyce szkolnej stosuje się trzy strategie profilaktyczne: informacyjną (czyli dostarczenie adekwatnych wiadomości na temat skutków zachowań ryzykownych i tym samym umożliwienie dokonywania racjonalnego wyboru), edukacyjną (czyli pomoc w rozwijaniu ważnych umiejętności psychologicznych i społecznych) oraz alternatywną (czyli pomoc w zaspokajaniu ważnych potrzeb i osiągnięciu satysfakcji życiowej przez stwarzanie możliwości zaangażowania się w działalność pozytywną), przy czym:
  - działania informacyjne polegają na: diagnozowaniu skali problemów związanych z profilaktyką uzależnień poprzez badania ankietowe przeprowadzane wśród społeczności szkolnej i rozmowy indywidualne z uczniami oraz szerzeniu treści zdrowotnych poprzez tematyczne gazetki ścienne, konkursy, wystawy plakatowe, prelekcje, spotkania z przedstawicielami instytucji wspomagających profilaktykę prozdrowotną;
  - działania interwencyjne to: pomaganie uczniom w zidentyfikowaniu i rozwiązywaniu ich problemów, tworzenie klimatu zaufania i dyskrecji, stała współpraca młodzieży i rodziców z pedagogiem szkolnym, współpraca wychowawców z rodzicami i uczniami oraz współpraca z instytucjami wspierającymi szkołę w zakresie profilaktyki (w tym m.in.: poradnią psychologiczno-pedagogiczną, poradniami specjalistycznymi, Policją, Strażą Miejską, Świętokrzyskim Centrum Profilaktyki i Edukacji). [dowód: akta kontroli str. 40-42]

W programie określono pięć celów głównych (podniesienie kompetencji uczniów, rodziców i nauczycieli w zakresie radzenia sobie w sytuacjach zagrożenia; promowanie zdrowego stylu życia; kształtowanie odpowiedzialnej i twórczej postawy wobec własnego życia; kształtowanie wzorców zachowań i zasad współżycia między ludźmi; zapobieganie zachowaniom ryzykownym wśród młodzieży oraz stworzenie warunków do zdobycia wiedzy i umiejętności służących przeciwdziałaniu wszystkiemu, co zagraża zdrowiu i bezpieczeństwu), a także sześć celów szczegółowych (uprzedzanie pojawienia się problemów i opóźnianie wieku podejmowania przez gimnazjalistów zachowań ryzykownych; kształtowanie umiejętności budowania własnego systemu wartości; promocja zdrowego stylu życia /aktywny styl życia, racjonalne odżywianie, profilaktyka uzależnień, racjonalne spędzanie wolnego czasu; przeciwdziałanie agresji, przemocy i cyberprzemocy;

usprawnianie relacji międzyludzkich /tolerancja, szacunek, savoir-vivre, asertywność, radzenie sobie w sytuacjach trudnych/; zapobieganie zachowaniom niepożądanym). [dowód: akta kontroli str. 46-47]

W *szkolnym programie profilaktyki* nie zidentyfikowano zjawiska nadużywania mediów elektronicznych przez młodzież szkolną, jednak – mimo iż przeprowadzona diagnoza nie doprowadziła do rozpoznania tego problemu – zostało w nim uwzględnione zagadnienie e-uzależnień. W zawartym w *SPP* harmonogramie działań profilaktycznych – w ramach przeciwdziałania uzależnieniom od Internetu, gier komputerowych, telefonów komórkowych i telewizji – przewidziano realizację zadań z zakresu profilaktyki uniwersalnej, takich jak: dostarczanie wiedzy na temat mechanizmów uzależnień, zapoznanie uczniów ze skutkami uzależnienia od mediów (negatywny wpływ na organizm, relacje interpersonalne oraz funkcjonowanie społeczne), zapoznanie z formami pomocy osobom uzależnionym i zagrożonym uzależnieniami⁹. Jako osoby odpowiedzialne za ww. zadania wskazano nauczycieli informatyki i języka polskiego, wychowawców oraz pedagoga, zaś jako sposoby realizacji: instalację na szkolnych komputerach programów blokujących dostęp do niebezpiecznych stron, pogadanki, pedagogizację rodziców w ramach rozmów indywidualnych lub zebrań dla rodziców, ale także indywidualną pracę z uczniem zagrożonym uzależnieniem. Działania te miały być realizowane przez cały rok, we wszystkich oddziałach. W *SPP* nie przewidziano prowadzenia programów profilaktycznych w zakresie e-uzależnienia. [dowód: akta kontroli str. 40, 42-46, 54, 57]

W części *SPP* dotyczącej jego ewaluacji wskazano jedynie jej cele (uzyskanie informacji zwrotnej o skuteczności programu, kontrola programu, wykorzystanie wyników ewaluacji do wprowadzenia zmian w *SPP*) oraz podano, że zostanie przeprowadzona pod koniec roku szkolnego w ostatnim roku stosowania programu (ok. połowy 2017 r.). [dowód: akta kontroli str. 62]

W *szkolnym programie profilaktyki* nie zamieszczono istotnych informacji dotyczących przeprowadzonej diagnozy (w tym: sposobu identyfikacji populacji badawczej, metodyki badań, wielkości populacji objętej badaniami, wyników badania)¹⁰, zaś dyrekcja Gimnazjum nie dysponuje dokumentacją, na podstawie której został on opracowany. Odnosnie przyczyn, dla których dokumentacja ta nie jest w Szkole przechowywana Dyrektor wyjaśniła, że w wakacje 2012 r., tuż przed objęciem przez nią stanowiska, odchodzący dyrektor przeprowadził gruntowny remont pawilonu administracyjnego, a porządkując równocześnie wszelkiego rodzaju dokumenty, pozostawił wyłącznie te, które są obowiązkowe na gruncie przepisów w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne szkoły dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej. Dyrektor wskazała, że w pracach nad projektem *SPP* – przedłożonym Radzie Pedagogicznej w dniu 31 sierpnia 2012 r. – brali udział trzej przedstawiciele tej rady i dwaj przedstawiciele Rady Rodziców, odpowiedzialna za jego opracowanie była Beata Habel (aktualnie Wicedyrektor Gimnazjum), a żadna z osób zaangażowanych w tworzenie programu nie uczestniczyła w szkoleniach dotyczących tworzenia takiego dokumentu. [dowód: akta kontroli str. 40-52, 57, 130-132]

Z odnalezionego w toku kontroli, w zasobach własnych Beaty Habel, *Zestawienia wyników ankiet dotyczących działań profilaktycznych podejmowanych w Gimnazjum nr 3 im. Janusza Korczaka w Kielcach* wynika, że ankietami tymi, przeprowadzonymi w maju 2012 r., objęto 325 uczniów, 208 rodziców oraz 32 nauczycieli. Pytania sformułowane w ankietach nie dawały możliwości stwierdzenia, czy gimnazjaliści nadużywają mediów elektronicznych, a jeśli tak to jaka jest skala problemu. [dowód: akta kontroli str. 132-135]

Dyrektor Szkoły nie podejmowała działań mających na celu weryfikację prawidłowości opracowania *SPP* (w szczególności potwierdzenie rzetelności jego sporządzenia) oraz dokonanie ewentualnej korekty. [dowód: akta kontroli str. 130-132]

⁹ Pkt 5 w Obszarze II – Przeciwdziałanie uzależnieniom.

¹⁰ W szczególności nie wskazano: kto w jaki sposób oraz w jakim zakresie prowadził i dokumentował obserwacje (czy np. używano arkuszy obserwacji, sporządzano z nich notatki, dokumentowano w inny sposób); jaki odsetek uczniów (w tym w podziale na klasy) i rodziców został objęty ankietami; jaka była treść pytań skierowanych do poszczególnych badanych grup oraz w jaki sposób ankietowani odpowiadali na sformułowane pytania (odsetek poszczególnych odpowiedzi); jakie dokumenty zostały poddane analizie oraz czy – a jeśli tak to w jaki sposób – ją dokumentowano (arkusze analizy, notatki, etc.); kto prowadził rozmowy z uczniami, rodzicami i pracownikami Szkoły oraz czy – a jeśli tak to w jaki sposób – były one dokumentowane (kwestionariusz wywiadu, notatki, etc.); jakie były wnioski z analizy wyników badania prowadzonego przy użyciu ww. narzędzi (metod badawczych).

1.3.3. Z dokonanej analizy odpowiedzi udzielonych przez gimnazjalistów na pytania sformułowane w ankiecie *Mój jeden dzień w tygodniu* – przeprowadzonej przez nauczycieli w czerwcu 2016 r. we wszystkich klasach pierwszych – wynika, że najwyższy odsetek uczniów (43%) najwięcej czasu w ciągu dnia poświęca aktywności fizycznej, zaś najniższy (11%) na odrabianie lekcji/ naukę. Korzystanie z komputera (ewentualnie telefonu komórkowego) jako przeważającą czasowo czynność zadeklarowało 29% uczniów. Spośród pozostałych ankietowanych gimnazjalistów: 8% porównywalną ilość czasu (więcej niż na naukę) przeznaczają na korzystanie z komputera i aktywność fizyczną, 2% – na naukę i korzystanie z komputera, kolejne 2% – na naukę i aktywność fizyczną. Odpowiedzi 5% ankietowanych uniemożliwiają stwierdzenie, której z ww. aktywności poświęcają oni najwięcej czasu. Analiza wyników ankiety wskazuje również, że aż 35% uczniów korzysta z komputera ponad 2 godziny dziennie, w szczególności 17% – od 2 do 3 godzin, 8% – od 3 do 4 godzin i 8% – powyżej 5 godzin. [dowód: akta kontroli str. 495-499]

Z analizy wyników przeprowadzonego w ramach kontroli badania ankietowego uczniów, ich rodziców i nauczycieli wynika, że:

- 93,1% objętych badaniem nauczycieli za ważny problem młodzieży z Gimnazjum uznaje nadmierne korzystanie telefonów komórkowych, 75,9% – z Internetu, 75,0% – z komputera, zaś 71,4% – z gier on-line; w opinii 69,0% tej grupy ankietowanych co najmniej połowa młodzieży, którą osobiście uczą jest uzależniona od telefonów komórkowych, zdaniem 48,3% – od Internetu, w ocenie 46,4% – od komputera, a w odczuciu 28,6% – od gier on-line; 69,0% nauczycieli uważa, że w ciągu ostatnich pięciu lat wśród uczniów uczących się w Szkole nasiliło się zjawisko korzystania z telefonów komórkowych, zdaniem ponad połowy (53,6%) na podobnym poziomie utrzymuje się korzystanie z komputera i granie w gry on-line, zaś w odczuciu niespełna połowy (48,3%) – korzystanie z Internetu; [dowód: akta kontroli str. 609-610]
- 66,7% objętych badaniem uczniów za ważny problem kolegów/koleżanek z klasy uznaje nadmierne korzystanie z telefonów komórkowych, 54,2% – z Internetu, 38,9% – z gier on-line, zaś 34,7% – z komputera; zdaniem ponad połowy tej grupy ankietowanych (52,8%) więcej niż 3/4 klasy (tj. od 76-100%) nadużywa telefonu komórkowego, w ocenie 38,9% – większość (tj. 76-99%) Internetu, w opinii 29,2% – połowa komputera, zaś w odczuciu 26,4% – mniejszość (tj. 1-25%) także gier on-line; [dowód: akta kontroli str. 599-600]
- 63,0% objętych badaniem rodziców uczniów dostrzega u swojego dziecka problem nadmiernego korzystania z telefonu komórkowego, 53,5% – z Internetu, 40,4% – z komputera, a 26,7% – z gier on-line; aż 83,8% ankietowanych zauważa negatywne skutki nadmiernego korzystania przez córkę lub syna z mediów elektronicznych – najczęściej wskazywane to: zaniedbywanie obowiązków szkolnych (50%) i domowych (44,9%), ciągła gotowość do skorzystania z telefonu komórkowego lub bycia „w sieci” (41,0%), występowanie stanów złości i irytacji w sytuacji niemożności skorzystania z telefonu komórkowego wtedy, kiedy tego się chce (32,1%), ogólne zmęczenie oraz problemy z koncentracją (28,2%), objawy somatyczne takie jak ból szyi, pleców, problemy ze wzrokiem (26,9%), a także nadpobudliwość (24,4%); w ocenie 85,1% rodziców wśród kolegów/koleżanek ich dziecka występuje uzależnienie od telefonu komórkowego, przy czym zdaniem niemal połowy tej grupy (41,4%) uzależnienie to przejawia od 76-100% wspomnianej młodzieży; 80,2% zauważa uzależnienie od komputera, przy czym zdaniem 50,6% odnosi się ono do 50-75% znajomych ich dziecka; 79,5% twierdzi, że część tej grupy jest uzależniona od Internetu, przy czym 67,0% uznaje, że dotyczy to przynajmniej połowy ww. grupy; 75,3% wskazało na uzależnienie od gier on-line, przy czym w opinii 29,4% obejmuje ono połowę ww. grupy, 18,8% – mniej niż połowę, zaś 10,6% – więcej niż połowę. [dowód: akta kontroli str. 592-593, 597]

1.4. W latach szkolnych objętych kontrolą działania profilaktyczne dotyczące uzależnienia od mediów elektronicznych prowadzili głównie wychowawcy klas, nauczyciele – zwłaszcza informatyki i wychowania do życia w rodzinie (dalej: WDŻ) oraz pedagog szkolny.

1.4.1. W planach pracy wychowawców, do realizacji na godzinach wychowawczych w badanym okresie przewidziano m.in. następujące tematy związane z e-uzależnieniem:

- na rok szkolny 2013/2014: *Czy mądrze korzystam z telewizji?, Co to jest nałóg? Co wiemy o szkodliwych skutkach nałogów?, Propagujemy zdrowy styl życia* (wszystkie w klasach pierwszych); [dowód: akta kontroli str. 179-183]
- na rok szkolny 2014/2015: *Wypoczynek czynny czy bierny – jak ja odpoczywam/jak odpoczywać? W jaki sposób można zdrowo spędzać czas wolny?, Telewizja, komputer czy książka – sposoby na nudę*¹¹ (klasy pierwsze); *Higiena – nieodczuwalny element wypoczynku i pracy, Właściwe wykorzystanie czasu wolnego* (klasa 2A); *Kto powiedział, że życie ma być odważnie przeżyte, czyli uzależnienie to ucieczka przed ...* (klasy 2B i 2D); *Czy mądrze korzystam z TV i internetu?* (klasa 2B); *Czy mądrze korzystam ze współczesnych mediów?* (klasa 2D); *Nałogi, złe nawyki – nie. Zdrowy styl życia – tak, Jak dbam o higienę ciała i umysłu, Konsekwencje uzależnień – spotkanie ze specjalistą* (klasa 2C); *Jak spędzam czas wolny?* (klasa 2E); [dowód: akta kontroli str. 186, 193, 202, 212-214, 218, 220, 222, 225]
- na rok szkolny 2015/2016: *Bezpieczeństwo w sieci* (klasy 1A i 1C); *Kulturalne sposoby spędzania czasu wolnego, Higiena mojego ciała i umysłu* (klasa 1B); *W jaki sposób dbam o higienę mojego ciała i umysłu?* (klasa 1D); *Czy mądrze korzystam z technologii?, Nałóg, uzależnienia – co to takiego?* (klasa 1E); *Jak rozpoznać uzależnienie* (klasa 2A); *Rodzaje uzależnień, nawyków – ich przyczyny i skutki* (klasy 2C i 3E); *Jak uniknąć nudy – zagrożenia w czasie ferii* (klasy 2A i 2C); *Dlaczego należy unikać nudy – zagrożenia w czasie ferii, Bezpieczeństwo w sieci* (klasa 3D). [dowód: akta kontroli str. 231, 235, 241, 244, 250, 253, 260, 275, 296, 299]

W latach szkolnych 2013/2014-2015/2016 podejmowane przez Szkołę działania edukacyjne z zakresu profilaktyki uzależnień, w tym m.in. od mediów elektronicznych, realizowane były przez nauczycieli:

- na lekcjach informatyki, w ramach tematów: *Bezpieczna i higieniczna praca przy komputerze; Znaczenie komputera we współczesnym świecie; Zagrożenia i korzyści wynikające z korzystania z Internetu; Zagrożenia i korzyści wynikające ze stosowania komputerów i powszechnego dostępu do Internetu; Jak zachować bezpieczeństwo podczas rozmów w sieci;*
- na lekcjach wychowawczych, w ramach tematów: *Propagujemy zdrowy styl życia. Mój plan dnia; Co znaczy żyć zdrowo?; Telewizja, komputer, czy książka?; Nałogi i złe nawyki – nie, zdrowy styl życia – tak; Jak dbam o higienę ciała i umysłu; Konsekwencje uzależnień; Kto powiedział, że życie ma być odważne, czyli uzależnienie to ucieczka przed...; Czy mądrze korzystam ze współczesnych mediów?; Rodzaje złych nawyków i uzależnień;*
- na lekcjach WDŻ, w ramach tematów: *O kulturze wolnego czasu – internet, prasa młodzieżowa, telewizja, reklama;*
- na lekcjach biologii, w ramach tematów: *Zdrowie fizyczne, psychiczne i społeczne; Zdrowie a cywilizacja;*
- na lekcjach języka angielskiego i niemieckiego, odpowiednio w ramach tematów *„Trapped in the net” („Uwięzieni w sieci”)* – praca z tekstem oraz *Bezpieczny Internet;*
- na lekcji religii, w ramach tematu *Wirtualny świat w realnym życiu*. [dowód: akta kontroli str. 308-337, 590]

Zadania pedagoga szkolnego określone były w sporządzanych na rok szkolny planach pracy. Poza standardowymi działaniami, z zakresu diagnozowania sytuacji wychowawczej w Szkole i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w planach tych przewidziano: na rok szkolny 2013/2014 – m.in. edukację rodziców w kwestii problemu wieku dorastania – uzależnień oraz przeprowadzenie zajęć z zakresu bezpiecznego korzystania z Internetu, na rok szkolny 2014/2015 – m.in.: realizację, we współpracy z nauczycielami informatyki, dotyczącego cyberprzemocy programu *Fundacji Dzieci Niczyje*, na rok szkolny 2015/2016 – m.in. realizację ww. programu oraz przeprowadzenie akcji antyuzależnieniowej wśród rodziców. [dowód: akta kontroli str. 534-535, 538, 541]

¹¹ Celem miało być m.in. ukazywanie zagrożeń związanych z uzależnieniem od mediów, efektem – umiejętność zdrowego spędzania wolnego czasu przez uczniów i świadomość zagrożeń związanych z uzależnieniem od mediów. W sposobach realizacji wskazano m.in. CD *Wirtualne media*.

Z analizy zapisów w dziennikach pedagoga szkolnego oraz semestralnych sprawozdań z pracy pedagoga wynika, że podejmował on w szczególności następujące działania z zakresu profilaktyki uzależnień:

- w roku szkolnym 2013/2014: na spotkaniach z rodzicami klas 2D i 1C, przeprowadził prelekcję na temat uzależnień, a także przygotował oraz rozpowszechnił wśród wychowawców przeznaczoną dla rodziców wszystkich klas informację dotyczącą uzależnień od substancji psychoaktywnych; [dowód: akta kontroli str. 544, 549, 561]
- w roku szkolnym 2014/2015: dla rodziców klas pierwszych przeprowadził akcję *Cyberprzemoc*, w ramach której odbyła się „mini pogadanka” (mająca na celu zwrócenie uwagi na sposób korzystania przez młodzież z Internetu, bezpieczeństwo korzystania z portali internetowych i agresję elektroniczną i jej skutki) oraz doradztwo, dla uczniów i ich rodziców przeprowadził (przy współpracy z Komisariatem I Policji w Kielcach) projekt *Uzależnienia*, w ramach którego odbyła się prelekcja, prezentacja multimedialna pn. *Uzależnienia w dzisiejszym świecie* (dotycząca m.in. zagrożeń wynikających z uzależnienia od komputera i Internetu oraz psychologicznych i intelektualnych skutków sieciologizmu) oraz przedstawienie dla młodzieży; [dowód: akta kontroli str. 75, 77, 92-126, 552, 554, 561]
- w roku szkolnym 2015/2016 (1 kwietnia i 18 maja 2016 r.) w dwóch klasach pierwszych (1D i 1E) przeprowadził, opracowany przez *Fundację Innowacyjnych Rozwiązań Społecznych i Terapeutycznych – FIRST*, projekt profilaktyczny pn. *Uzależnieniom behawioralnym mówię stop!*, mający na celu uświadomienie rosnącego zagrożenia uzależnieniami behawioralnymi wśród młodzieży; projekt obejmował cztery lekcje – dotyczące uzależnienia od Internetu, hazardu, gier wideo oraz zakupów – które zakończyły się przeprowadzeniem przygotowanej przez ww. fundację ankiety ewaluacyjnej (do czasu zakończenia kontroli jej wyniki nie zostały opracowane); zgodnie z ofertą nie były wymagane specjalne uprawnienia do prowadzenia ww. zajęć (w pozostałych klasach pierwszych projekt został przeprowadzony przez nauczyciela WDŻ). [dowód: akta kontroli str. 76-78, 127-129, 561]

W okresie objętym kontrolą w Szkole realizowano szereg projektów profilaktycznych, z których większość dotyczyła agresji i przemocy. Poza wskazanymi wyżej projektami prowadzonymi przez pedagoga szkolnego kwestie uzależnień od mediów elektronicznych poruszano także podczas dedykowanego uczniom programu profilaktycznego *Nie warto ryzykować*, przeprowadzonego w Gimnazjum w latach szkolnych 2014/2015 i 2015/2016 przez Straż Miejską w Kielcach. [dowód: akta kontroli str. 75, 77, 79-91]

W żadnym z *arkuszy konsultacyjnych współpracy (...)* w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej, przekazanych w latach szkolnych objętych kontrolą do Miejskiego Zespołu Poradni Psychologiczno-Pedagogicznych w Kielcach (dalej: MZPPP) Szkoła nie zgłaszała zapotrzebowania na zajęcia profilaktyczne z zakresu e-uzależnień. [dowód: akta kontroli str. 436-443]

W badaniu ankietowym nauczyciele podali, że realizowane przez Szkołę programy profilaktyczne najczęściej odnoszą się do: przemocy szkolnej (79,3%), palenia papierosów (62,1%), e-uzależnienia (58,6%), korzystania z substancji psychoaktywnych, w tym dopalaczy (37,9%), ochrony zdrowia/zdrowotnego stylu życia (24,1%) i spożywania alkoholu (20,7%). Aż 44,8% nauczycieli nie potrafiło stwierdzić, czy realizowany przez Szkołę SPP jest skuteczny, to znaczy rzeczywiście wpływa na ograniczenie zjawiska e-uzależnienia wśród uczniów. W opinii 89,3% ankietowanych SPP jest dobrze planowany, tzn. decyzje na poziomie Szkoły o jego realizacji i kształcie są wcześniej przemyślane i dyskutowane. [dowód: akta kontroli str. 615-616]

1.4.2. W badaniu ankietowym uczniów w odniesieniu do działań Szkoły w zakresie uzależnienia od mediów elektronicznych:

- 47,2% gimnazjalistów podało, że w ciągu ostatnich dwóch lat nie uczestniczyli w organizowanych przez Szkołę lekcjach poświęconych zjawisku uzależnienia od Internetu, 56,9% – uzależnienia od komputera, 69,4% – uzależnienia od telefonu komórkowego, a 76,4% – uzależnienia od gier on-line; [dowód: akta kontroli str. 600]
- niespełna 1/3 ankietowanych (32,4%) wskazała e-uzależnienia jako jeden z tematów podejmowanych w Gimnazjum w ramach zajęć profilaktycznych; 5,6% stwierdziło, że

Szkoła nie realizuje żadnych programów profilaktycznych; pozostali wskazywali na inne tematy, zwłaszcza dotyczące: palenia papierosów (69%), korzystania z substancji psychoaktywnych, w tym z dopalaczy (39,4%), spożywania alkoholu (38%) i ochrony zdrowia/ zdrowotnego stylu życia (35,2%); [dowód: akta kontroli str. 601]

- podobna liczba ankietowanych (odpowiednio: 40,3%, 41,7% i 47,2%) stwierdziła, że zagadnienia związane z uzależnieniem od Internetu, komputera i telefonu komórkowego nie były prowadzone jako odrębne tematy (podczas godziny lekcyjnej), lecz poruszano je przy okazji innych treści; prawie połowa (48,6%) wskazała, że Gimnazjum nie realizowało zajęć z zakresu uzależnienia od gier on-line; [dowód: akta kontroli str. 602]

Udzielone przez ankietowanych rodziców odpowiedzi na pytania dotyczące działalności Gimnazjum w zakresie przeciwdziałania e-uzależnieniom wskazują, że: 44,1% z nich orientuje się, czy Szkoła ma jakiś plan na rozwiązywanie tego problemu wśród uczniów, prawie 1/3 (32,3%) uważa, że planu takiego nie ma lub raczej nie ma, zaś niespełna 1/4 (23,7%) – że jest lub raczej jest; 31,5% badanych nie wie, czy Szkoła prowadzi wśród uczniów programy profilaktyczne skierowane na ograniczenie zjawiska e-uzależnienia, zdaniem 37,0% programy takie raczej nie są lub nie są prowadzone, a zdaniem 31,5% – raczej są lub są. Aż 75,8% rodziców podało, że Szkoła nie proponowała im włączenia się w oddziaływanie profilaktyczne skierowane na ograniczenie zjawiska e-uzależnienia, 18,7% nie potrafiło powiedzieć, zaś 5,5% stwierdziło, że raczej tak lub tak. Ponadto: 90,2% ankietowanych podało, że nie włączali się osobiście w jakiegokolwiek działania szkolne zmierzające do ograniczenia zjawiska e-uzależnienia, gdyż nikt im tego nie proponował, 6,5% przyznało, że nie włączali się w takie działania, mimo otrzymania od Szkoły lub ich dziecka propozycji w tym zakresie, natomiast 3,3% – że włączali się sporadycznie. [dowód: akta kontroli str. 593-594]

W opinii 45,8% gimnazjalistów Szkoła, do której uczęszczają nie radzi sobie w odpowiedni sposób z problemem uzależnienia od telefonu komórkowego. W odniesieniu do uzależnienia od Internetu oraz gier on-line zdania takiego było 44,4% ankietowanych, zaś w zakresie uzależnienia od komputera – 40,3%. [dowód: akta kontroli str. 601]

1.5. Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 1 oraz art. 9 pkt 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych¹², do zadań własnych gminy oraz samorządu województwa w zakresie zapewnienia równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej należy opracowywanie i realizacja oraz ocena efektów programów polityki zdrowotnej¹³ wynikających z rozpoznanych potrzeb zdrowotnych i stanu zdrowia mieszkańców odpowiednio gminy i województwa.

Z informacji udzielonych przez Urząd Miasta Kielce i Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego wynika, że:

- w okresie objętym kontrolą ww. jednostki samorządu terytorialnego nie uwzględniały problematyki e-uzależnień w programach polityki zdrowotnej; [dowód: akta kontroli str. 338-343]
- miasto Kielce problematykę uzależnień rozwiązuje na podstawie przepisów ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi¹⁴ oraz ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii¹⁵, w ramach corocznie uchwalanego *Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii*; w ramach ww. programu każdego roku ogłaszany jest konkurs ofert na realizację zadań publicznych w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym, zleczanych organizacjom pozarządowym; w 2015 r. organizacje te realizowały m.in. programy profilaktyczne pn.: *Ciemna strona sieci. Komputer a zdrowie fizyczne – chaos czy porządek; Jak żyć aby pozostać w zgodzie ze sobą, jak rozpoznać techniki uzależnienia oraz Program profilaktyczny dla młodzieży*; [dowód: akta kontroli str. 343-344]

¹² Dz. U. z 2015 r. poz. 581 ze zm.

¹³ Do 31 grudnia 2014 r. programów zdrowotnych.

¹⁴ Dz. U. z 2016 r. poz. 487, ze zm.

¹⁵ Dz.U. z 2016 r. poz. 224, ze zm.

- programy profilaktyczne z zakresu przeciwdziałania e-uzależnieniom dzieci i młodzieży były również prowadzone w ramach zadań realizowanych przez jednostkę organizacyjną miasta Kielce – Świętokrzyskie Centrum Profilaktyki i Edukacji (dalej: ŚCPiE); i tak:
  - w latach 2013-2014 w kieleckich gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych realizowano program profilaktyki uzależnień behawioralnych pn. *Świadomość, wolność, kontrola* (temat zajęć: *Profilaktyka uzależnień behawioralnych jako globalnego problemu XXI wieku: hazard, gry komputerowe, internet* – realizatorem było „PRO-ES” Centrum Profilaktyki, Edukacji i Szkoleń w Kielcach);
  - w roku szkolnym 2015/2016 ŚCPiE we współpracy z Referatem Promocji Zdrowia i Profilaktyki Urzędu Miasta Kielce oraz Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych przygotowało i przeprowadziło dla 22 pedagogów szkół gimnazjalnych 100-godzinne szkolenie pn. *Studium Pomocy Psychologicznej*, obejmujące rozwój umiejętności niezbędnych do prowadzenia profilaktyki wskazującej i selektywnej również w zakresie uzależnień behawioralnych, do których należą e-uzależnienia;
  - wyspecjalizowani pracownicy ŚCPiE świadczą, w Ośrodku Interwencji Kryzysowej i Psychoterapii ŚCPiE, usługi dla młodzieży zagrożonej uzależnieniami behawioralnymi (wczesna interwencja, profilaktyka selektywna i terapia); [dowód: akta kontroli str. 345]
- kolejną jednostką organizacyjną miasta Kielce realizującą zadania z zakresu uzależnień jest MZPPP, który w latach szkolnych 2012/2013-2014/2015 w kieleckich gimnazjach realizował zajęcia profilaktyczno-edukacyjne dla młodzieży m.in. pn. *Bezpieczny Internet*, dla rodziców prelekcje m.in. pn.: *Zagrożenia związane z używaniem komputera i internetu, Internet bez przesady oraz Moje dziecko siedzi w domu – czy to powód do radości czy zmartwienia*, zaś zarówno dla rodziców jak i nauczycieli – warsztaty nt. *Zagrożenia uzależnieniem od komputera*; [dowód: akta kontroli str. 346, 392, 394-396]
- programy terapii uzależnień behawioralnych realizował, utworzony i prowadzony przez miasto Kielce, Ośrodek Terapii Uzależnienia i Współuzależnienia w Kielcach SPZOZ, który leczy pacjentów zgodnie z programami zatwierdzonymi przez Narodowy Fundusz Zdrowia. [dowód: akta kontroli str. 345]

Z analizy wyników badania ankietowego nauczycieli wynika, że 48,3% z nich nie potrafiło powiedzieć czy miasto Kielce ma jakiś plan na rozwiązywanie problemu e-uzależnienia wśród uczniów, 34,5% stwierdziło, że raczej tak, 13,8% – że raczej nie, zaś 3,4% - że zdecydowanie nie. [dowód: akta kontroli str. 611]

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono nieprawidłowość polegającą na opracowaniu w nierzetelny sposób *szkolnego programu profilaktyki*. I tak:

- choć w treści *SPP* wskazano, że został opracowany m.in. na podstawie: obserwacji, analizy ankiet, a także wywiadów z uczniami, rodzicami i nauczycielami, nie zawarto w nim informacji pozwalających stwierdzić jak prowadzono diagnozę potrzeb i problemów – nie opisano: sposobu identyfikacji populacji badawczej (grupy ankietowanych uczniów i rodziców, grupy uczniów, których dotyczyła obserwacja, grup uczniów, rodziców i nauczycieli, z którymi przeprowadzono wywiady), metodyki badania (m.in. treści postawionych w ankietach pytań oraz możliwych odpowiedzi), wielkości populacji objętej badaniami (liczby osób objętych ankietami, obserwacjami i wywiadami), a także wyników badania (m.in. odsetka osób, udzielających określonej odpowiedzi na pytania zawarte w ankietach);
- określone w *SPP* cele nie były mierzalne, tzn. obiektywnie weryfikowalne przy pomocy wskaźników (brak w nim jakichkolwiek wskaźników/ mierników osiągnięcia założonych celów);
- zadania z zakresu przeciwdziałania e-uzależnieniom, ujęte w zawartym w *SPP* harmonogramie działań profilaktycznych, nie odpowiadały żadnemu ze wskazanych jako zdiagnozowane problemów w funkcjonowaniu uczniów;
- w *SPP* nie określono „strategii ewaluacyjnej”, to jest m.in.: nie wskazano pytań kluczowych (problemów badawczych), nie sformułowano kryteriów ewaluacji, nie zidentyfikowano źródeł potrzebnych informacji, nie określono metod pracy (np. badanie ankietowe, obserwacja, wywiady), nie opracowano narzędzi ewaluacji (odpowiednio do ww.

metod – formularze ankiet, arkusze obserwacji, kwestionariusze wywiadu/ wytyczne do wywiadu), nie ustalono harmonogramu ewaluacji ani narzędzi monitoringu jej przebiegu, jak również nie wskazano kto będzie przeprowadzał ewaluację (w części SPP dotyczącej jego ewaluacji wskazano jedynie jej cele oraz podano, że zostanie przeprowadzona pod koniec roku szkolnego w ostatnim roku stosowania programu). [dowód: akta kontroli str. 40-62]

Dyrektor Gimnazjum – mimo że nie dysponowała dokumentacją dotyczącą SPP, a okres jego realizacji upłyne dopiero w 2017 r. – nie przeprowadziła weryfikacji prawidłowości opracowania programu, w celu potwierdzenia rzetelności jego sporządzenia i dokonania ewentualnej korekty. [dowód: akta kontroli str. 130-132]

Dyrektor zapytana czy próbowała dotrzeć do dokumentacji, na podstawie której opracowano SPP, a jeżeli nie to dlaczego, stwierdziła: *Nie było takiej potrzeby ani obowiązku – obowiązujący SPP uznałam za wystarczający. Z kolei odpowiadając na pytanie o sposób w jaki zostanie przeprowadzona ewaluacja SPP, skoro ustalone w nim cele nie są mierzalne i nie została określona strategia ewaluacyjna, Dyrektor podała: Zgodnie z zapisem w SPP zostanie przeprowadzona ewaluacja – we wrześniu 2016 roku zostanie powołany zespół ewaluacyjny, który opracuje harmonogram i narzędzia do ww. działań; nie ma przepisów, które obliżowałyby do treści, o których Pani wspomina w piśmie pkt 2 (w pkt 2 pisma w sprawie wyjaśnień zawarto opis dotyczących SPP ustaleń, w którym wskazano: na brak w nim istotnych informacji związanych z diagnozą, w oparciu o którą został przygotowany, określenie niemierzalnych celów, brak wskaźników pozwalających na pomiar efektywności programu, brak strategii ewaluacyjnej).* [dowód: akta kontroli str. 482-483, 486]

Odnosząc się do powyższych wyjaśnień należy podkreślić, że zgodnie z art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy o systemie oświaty do zadań dyrektora szkoły należy stwarzanie uczniom warunków do harmonijnego rozwoju psychofizycznego poprzez aktywne działania prozdrowotne. Jednym z narzędzi służących do realizacji tego zadania jest, szkolny program profilaktyki, który – stosownie do wymogów zawartych w podstawie programowej – powinien być dostosowany do potrzeb danego środowiska. Aby mógł on przynosić pożądane efekty, musi być opracowany w rzetelny sposób, w szczególności opierać się na prawidłowo przeprowadzonej diagnozie, a także określać mierzalne cele, wskaźniki pomiaru efektywności programu (mierniki osiągnięcia założonych celów) oraz strategię ewaluacyjną, pozwalającą na bieżąco reagować na (wynikające np. z nowych zagrożeń) istotne zmiany w zakresie potrzeb środowiska szkolnego.

NIK zwraca uwagę, że w kontekście informacji uzyskanych z przeprowadzonego podczas kontroli badania ankietowego, fakt iż w przedmiotowym programie zaplanowano zadania z zakresu przeciwdziałania e-uzależnieniom, choć nie odpowiadały one żadnemu z wyszczególnionych problemów w funkcjonowaniu uczniów, wskazuje na nierzetelność diagnozy dokonanej na potrzeby programu.

Dyrektor Szkoły, w zakresie przyczyn dla których nie podejmowała działań mających na celu potwierdzenie poprawności sporządzenia *szkolnego programu profilaktyki*, wyjaśniła: *SPP był opracowany przez zespół nauczycieli i rodziców, jednogłośnie zaakceptowany przez RP i zatwierdzony przez RR; byłoby bezzasadne weryfikowanie tego programu i jego prawidłowości; poza tym nie ma wzorów ministerialnych ww. dokumentu, są tylko propozycje (na różnych stronach internetowych, np. ORE) opracowania tego programu.* [dowód: akta kontroli str. 483, 486]

Zdaniem NIK, zważywszy wskazane wyżej okoliczności, a także informacje pozyskane w wyniku badania ankietowego uczniów Gimnazjum, ich rodziców i nauczycieli, weryfikacja prawidłowości opracowania SPP, nie tylko nie byłaby bezzasadna, ale jest wręcz konieczna. Dyrektor szkoły jako osoba odpowiedzialna za jej działalność, w szczególności sprawująca nadzór pedagogiczny nad wykonywaniem m.in. zadań wychowawczych, jest zobowiązany do podejmowania tego typu działań. Zwłaszcza, że – jak wskazano wcześniej – szkolny program profilaktyki, by mógł być skuteczny, powinien być dostosowany do potrzeb danego środowiska szkolnego.

Uwagi dotyczące badanej działalności

NIK zwraca uwagę na potrzebę prowadzenia w Szkole działań mających na celu diagnozowanie zachowań, które mogą prowadzić do e-uzależnienia, a co za tym idzie, modyfikacji *szkolnego programu profilaktyki*.

Ocena cząstkowa

Szkolny program wychowawczy, jakkolwiek nie odnosił się wprost do zjawiska nadużywania mediów elektronicznych, przewidywał wprowadzanie przez Gimnazjum programów profilaktycznych oraz realizację, związanych z profilaktyką uzależnień, działań mających na celu zapoznanie uczniów z zasadami higieny pracy i wypoczynku. W *szkolnym programie profilaktyki*, mimo że został opracowany w oparciu o nierzetelną diagnozę problemów, uwzględniono zagadnienie e-uzależnień, zakładając podejmowanie przez nauczycieli oraz pedagoga szkolnego, skierowanych do uczniów i ich rodziców, działań z zakresu profilaktyki uniwersalnej. W badanym okresie realizowane były zadania wynikające z postanowień ww. programów, polegające przede wszystkim na działalności edukacyjnej z zakresu zdrowego stylu życia, ze szczególnym uwzględnieniem kwestii uzależnień oraz dotyczącej zagrożeń i korzyści wynikających ze stosowania komputerów i powszechnego dostępu do Internetu, jak również prowadzeniu akcji i projektów profilaktycznych związanych z problemem uzależnień, w tym także e-uzależnienia.

2. Działalność edukacyjna i diagnostyczna związana z problemem e-uzależnienia

Opis stanu faktycznego

2.1. W Gimnazjum nie prowadzono dokumentacji (rejestr, ewidencji) pozwalającej na ustalenie liczby uczniów wykazujących problemy, których przyczyną może być nadużywanie mediów elektronicznych, gdyż – jak stwierdziła Dyrektor Szkoły – nie było informacji o takich uczniach. [dowód: akta kontroli str. 433-435]

2.2. Podejmowana przez Szkołę działalność edukacyjna z zakresu profilaktyki e-uzależnień (jako prowadzona w ramach realizacji celów *SPP* oraz *SPW*) została opisana w pierwszym obszarze niniejszego wystąpienia.

2.3. Analiza wydanych przez poradnię psychologiczno-pedagogiczne opinii dotyczących 111 osób, które w okresie objętym kontrolą były uczniami Szkoły¹⁶ wykazała, że nie wystąpiły przypadki zdiagnozowania e-uzależnienia. Jednak z treści opinii wydanych, jeszcze na etapie szkoły podstawowej, trzem uczniom Gimnazjum wynika, że przejawiali oni problemy, u podłoża których mogło leżeć nadużywanie mediów elektronicznych. W jednej z tych opinii zawarto informację, że uczeń dużo czasu spędza przy komputerze, nie zalecając mimo to ograniczenia dostępu do komputera/ Internetu, natomiast w pozostałych dwóch opiniach w zaleceniach dla rodziców wskazano, że należy ograniczyć czas spędzany przez dziecko przy komputerze, choć w opisach przyczyn trudności edukacyjnych i wychowawczych w żaden sposób nie odniesiono się do tej aktywności. [dowód: akta kontroli str. 503-532]

2.4. W Gimnazjum nie zostały ustalone pisemne procedury (zasady postępowania) w sytuacji podejrzenia nadużywania przez ucznia mediów elektronicznych. [dowód: akta kontroli str. 501]

Do dzienników pedagoga szkolnego, prowadzonych w okresie objętym kontrolą, nie został wpisany tygodniowy plan zajęć – w dziennikach z lat szkolnych 2014/15 i 2015/16 w rubrykach przeznaczonych na zamieszczenie planu wpisano jedynie godziny pracy pedagoga w poszczególnych dniach tygodnia, zaś w dzienniku z roku szkolnego 2013/14 – prowadzonym w formie sporządzonych komputerowo, ponumerowanych i opatrzonych pieczęcią Szkoły wydruków, zawierających opis zajęć i czynności przeprowadzonych w poszczególnych dniach – brak w tym zakresie jakichkolwiek informacji. W dziennikach z lat szkolnych 2014/15 i 2015/16 nie były wypełniane również rubryki dotyczące: podstawowych zadań do realizacji w pierwszym i w drugim semestrze (wpisywano tam: *zgodnie z planem pracy lub wg planu*), informacji o kontaktach z osobami i instytucjami oraz wykazu uczniów zakwalifikowanych do różnych form pomocy (wpisywano tam adnotację: *wg list elektronicznych*). Informacje o kontaktach z osobami i instytucjami, z którymi pedagog współdziałał wykonując swoje zadania oraz nazwiska uczniów obejmowanych pomocą były uwzględniane w (prowadzonym w porządku chronologicznym) opisie zajęć i czynności przeprowadzonych w poszczególnych dniach. [dowód: akta kontroli str. 561-562]

¹⁶ Jedną w latach szkolnych 2013/2014-2015/2016, drugą w latach szkolnych 2014/2015-2015/2016, trzecią w roku szkolnym 2015/2016.

Z informacji uzyskanej od pedagoga szkolnego, a także analizy prowadzonych przez niego dzienników wynika, że każdy z trzech uczniów posiadających opinie wskazujące na możliwość nadużywania mediów elektronicznych objęty był pomocą psychologiczno-pedagogiczną. Pomoc ta, prowadzona przy współpracy z wychowawcami, polegała głównie na prowadzeniu z uczniami rozmów indywidualnych o charakterze wspierającym oraz udzielaniu ich rodzicom porad i wskazówek wychowawczych. W odniesieniu do dwóch uczniów na spotkaniach tych poruszane były kwestie związane ze zbyt długim czasem spędzaniem przy komputerze, w trzecim działaniu pedagoga koncentrowały się na wspomaganiu ucznia ze stwierdzonymi zaburzeniami rozwojowymi w osiąganiu lepszych wyników nauczania. [dowód: akta kontroli str. 561, 563-564]

2.5. W okresie objętym kontrolą kwestię korzystania przez uczniów na terenie Szkoły z telefonów komórkowych i innych urządzeń elektronicznych regulował Statut Gimnazjum oraz *Wewnątrzszkolne zasady oceniania zachowania*¹⁷ (dalej: WZOZ). W § 27 pkt 12 Statutu zapisano, że uczniowie mają obowiązek wyłączenia telefonów komórkowych i innych urządzeń elektronicznych podczas zajęć lekcyjnych. Z kolei z postanowień WZOZ wynika, że śródroczna i roczna ocena klasyfikacyjna z zachowania uwzględnia m.in. wywiązywanie się z obowiązków ucznia oraz dbałość o bezpieczeństwo i zdrowie własne oraz innych osób; ocenie podlegają w szczególności właściwe zachowanie na lekcjach, przestrzeganie Statutu Szkoły i innych przepisów prawa, jak również dbałość o własne zdrowie, nieuleganie nałogom i uzależnieniom. Dokument ten stanowi, że na początku każdego semestru uczeń otrzymuje 200 punktów i w czasie jego trwania może otrzymać punkty dodatnie lub ujemne, które może przyznawać m.in. każdy nauczyciel, wpisując do *Klasowego zeszytu pochwał i uwag* m.in. datę i symbol danej kategorii (punkty z danej kategorii można wpisać uczniowi tylko raz na jednej lekcji), a za używanie na lekcji telefonów komórkowych i innych urządzeń elektronicznych (kategoria A4) przyznaje się 5 punktów ujemnych. [dowód: akta kontroli str. 12, 136-139]

Odnośnie przyczyn wprowadzenia do Statutu obowiązku wyłączenia na lekcji telefonów komórkowych i innych urządzeń elektronicznych Dyrektor Szkoły wyjaśniła: *do zapisu w Statucie szkoły zobligowały nas przepisy prawa: Rozporządzenie MEN z dnia 9 lutego 2007 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół*. [dowód: akta kontroli str. 483, 486]

Z regulacjami dotyczącymi korzystania przez na terenie Szkoły z telefonów komórkowych i innych urządzeń elektronicznych uczniowie Gimnazjum byli zapoznawani na lekcjach wychowawczych przeprowadzanych na początku roku szkolnego w pierwszym roku edukacji w Szkole. [dowód: akta kontroli str. 590]

Pomimo powyższego, z badania ankietowego uczniów wynika, że 21,4% z nich nie wie, czy w Szkole zostały wprowadzone jasne zasady korzystania z telefonów komórkowych lub Internetu, zaś 10,0% uważa, że brak jest takich zasad. Z 47 gimnazjalistów, którzy udzielili odpowiedzi na pytanie o to czy zasady te są w jakiś sposób oficjalnie spisane, 34,0% nie wiedziało, zaś 4,3% stwierdziło, że nie. Spośród 48 uczniów, którzy potwierdzili istnienie przedmiotowych zasad: 72,9% podało, że nie mieli żadnego wpływu na ich kształt; na pytanie o to jak często zdarza im się łamać te zasady 45,8% odpowiedziało rzadko lub bardzo rzadko, 37,5% – często lub bardzo często, zaś 8,3% – zawsze. [dowód: akta kontroli str. 605-606]

Z badania ankietowego rodziców wynika, że w przybliżeniu 1/4 z nich (25,8%) nie wie czy w Gimnazjum istnieją jasne zasady korzystania przez uczniów z telefonu komórkowego lub internetu na terenie Szkoły, 9,7% zaprzeczyło, natomiast 64,5% – potwierdziło istnienie takich reguł. Z 33 rodziców, którzy nie potwierdzili funkcjonowania przedmiotowych zasad, 72,7% widziałoby potrzebę ich wprowadzenia. [dowód: akta kontroli str. 596]

Zdaniem 71,4% gimnazjalistów przynajmniej połowa uczniów z ich klasy w trakcie lekcji używa telefonu komórkowego do celów prywatnych. [dowód: akta kontroli str. 604]

¹⁷ Zawarte w *Wewnątrzszkolnych zasadach oceniania z obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych Gimnazjum nr 3 im. Jansza Korczaka w Kielcach*.

Z klasowych zeszytów pochwał i uwag prowadzonych w roku szkolnym 2015/2016 wynika, że na 350 uczniów, uczęszczających do Gimnazjum między 1 września 2015 r. a 7 czerwca 2016 r., uwagi w zakresie kategorii A4 wpisano 143 osobom (41%), z czego: 69 uczniom (48%) – jedną bądź dwie uwagi, 31 uczniom (22%) – trzy lub cztery uwagi, 16 uczniom (11%) – pięć lub sześć uwag, 16 uczniom (11%) – od siedmiu do dziewięciu uwag, 11 uczniom (8%) – od 10 do 19 uwag. Największą liczbę uwag (18-19) otrzymało czterech gimnazjalistów (2,8%). [dowód: akta kontroli str. 151-178]

Spośród 69 uczniów, którzy odpowiedzieli na to pytanie 88,4% podało, że w ciągu ostatniego miesiąca podczas lekcji nauczyciele korzystali z telefonu komórkowego w celach innych niż związane z nauczaniem na lekcji. [dowód: akta kontroli str. 607]

2.6. W badanym okresie zadania w zakresie doskonalenia umiejętności nauczycieli określał – opracowany przez Wicedyrektora Szkoły Beatę Habel – *Plan Wewnętrzny Doskonalenia Nauczycieli w Gimnazjum nr 3 im. Janusza Korczaka w Kielcach na lata 2012-2017* (dalej: *Plan WDN*). Jako cel główny tego planu wskazano podniesienie efektów dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych Szkoły. Wśród celów szczegółowych dokument wyszczególniał m.in.: doskonalenie posiadanych, aktualizację już uzyskanych i zdobywanie nowych kwalifikacji, doskonalenie umiejętności i metod pracy z uczniami (w tym o specjalnych potrzebach edukacyjnych), doskonalenie umiejętności dokonywania ewaluacji, a także umiejętności rozwiązywania szkolnych problemów i trudności. W *Planie WDN*, poza jego celami i formami doskonalenia¹⁸, określono ogólne zadania do realizacji, w tym m.in.: rozpoznanie przez Dyrektora (poprzez rozmowy) potrzeb Szkoły w zakresie doskonalenia nauczycieli oraz indywidualnych potrzeb (termin realizacji – wrzesień każdego roku szkolnego); przedstawienie przez Dyrektora nauczycielom (poprzez prezentację) ofert szkoleniowych nadesłanych przez ośrodki doskonalenia nauczycieli (termin realizacji – wrzesień/październik każdego roku szkolnego); ustalenie przez Dyrektora (poprzez określenie tematów szkoleń) tematyki szkoleń grona pedagogicznego (termin realizacji – wrzesień/październik każdego roku szkolnego); podnoszenie przez Dyrektora i nauczycieli (poprzez udział w szkoleniach i kursach oraz dzielenie się wiedzą) kompetencji, w tym m.in. w zakresie: pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych, metod pracy wychowawczej z uczniem trudnym, profilaktyki uzależnień, organizowania pomocy psychologicznej, ewaluacji. [dowód: akta kontroli str. 404-408]

W planie nadzoru pedagogicznego Dyrektora na rok szkolny 2013/2014 przewidziano trzy terminy szkoleń Rady Pedagogicznej – wrzesień i październik 2013 r. oraz marzec 2014 r. Dla dwóch pierwszych nie określono tematyki (zapisano odpowiednio: *bieżące tematy szkoleniowe, wybrane tematy szkoleniowe*), dla trzeciego jako proponowany temat wskazano nowatorskie metody pracy z uczniem. W planie nadzoru pedagogicznego Dyrektora na rok szkolny 2014/2015 ustalono dwa terminy szkoleń – listopad 2014 r. i kwiecień 2015 r. Dla żadnego z nich nie ustalono tematyki (zapisano *według potrzeb*). Plan nadzoru pedagogicznego Dyrektora na rok szkolny 2015/2016 zakładał realizację trzech szkoleń: w październiku 2015 r. z zakresu dostosowania wymagań edukacyjnych, w marcu 2016 r. szkolenia egzaminacyjnego, w maju 2016 r. dotyczącego dopalaczy i innych substancji psychoaktywnych. [dowód: akta kontroli str. 414-415, 422, 430]

Mimo że w *Planie WDN* zostały wskazane jedynie ogólne zadania (kierunki) realizacji doskonalenia zawodowego nauczycieli Szkoły, zaś sporządzone na lata szkolne 2013/2014 i 2014/2015 plany nadzoru pedagogicznego Dyrektora nie określały tematyki szkoleń kadry pedagogicznej, w Gimnazjum nie sporządzano planów szkoleń. [dowód: akta kontroli str. 404-423]

Dyrektor Szkoły zapytana o to w oparciu o jakie przesłanki – w braku planów dotyczących szkoleń dla kadry pedagogicznej Gimnazjum – ustalała, zarówno w odniesieniu do całej Rady Pedagogicznej jak i poszczególnych nauczycieli, zapotrzebowanie na konkretne tematy i formy doskonalenia zawodowego oraz dokonywała ich wyboru stwierdziła, że zapotrzebowanie określa na podstawie obserwacji, rozmów z nauczycielami i rodzicami,

¹⁸ Warsztaty, konferencje i seminaria, obserwacja zajęć, lekcje koleżeńskie, studia podyplomowe, kursy kwalifikacyjne, kursy doskonalące, spotkania zespołów samokształceniowych.

analizy dokumentacji wychowawców i pedagoga, zaś tematyka dobierana jest według bieżących potrzeb. [dowód: akta kontroli str. 484-485, 487]

W okresie objętym kontrolą dla członków Rady Pedagogicznej Gimnazjum zostały przeprowadzone szkolenia dotyczące trzech tematów, to jest: w roku szkolnym 2013/14 – cykl pięciu trzygodzinnych szkoleń pn. *Edukacja obywatelska i edukacja o prawach człowieka*, w roku szkolnym 2014/15 – czterogodzinne szkolenie pn. *Program ERASMUS – o projektach unijnych* i w roku szkolnym 2015/16 – czterogodzinne szkolenie pn. *Przemoc w Internecie – aspekty psychologiczno-pedagogiczne, prawne i technologiczne*. [dowód: akta kontroli str. 73]

W badaniu ankietowym 89,7% nauczycieli podało, że w ciągu ostatnich dwóch lat uczestniczyli w spotkaniach, lekcjach, konferencjach poświęconych zjawisku uzależnienia od Internetu, 86,2% – od komputera, 72,4% – od gier on-line, a 69,0% – od telefonu komórkowego. Z analizy wyników badania wynika, że 89,7% z nich dobrze lub bardzo dobrze ocenia swoją wiedzę w zakresie przyczyn i skutków związanych z problemem uzależnienia od telefonu komórkowego, 85,7% – od komputera, 82,8% – od Internetu, zaś 71,4% – od gier on-line; odpowiednio dla ww. uzależnień za dostateczną uznaje ją: 6,9%, 10,7%, 10,3% i 14,3%, zaś za niedostateczną lub mierną: 3,4%, 3,6%, 6,9% i 14,3%. Gorzej ankietowani oceniają swoją wiedzę dotyczącą umiejętności rozpoznawania pierwszych oznak i symptomów uzależnienia. W zakresie uzależnienia od gier on-line 60,7% uznało ją za dostateczną, a 3,6% za mierną, od Internetu – 44,8% za dostateczną, a 6,9% za mierną, od komputera – 46,4% za dostateczną, a 3,6% za mierną, od telefonu komórkowego – 34,5% za dostateczną. Znaczna większość nauczycieli stwierdziła, że skorzystaliby z możliwości bezpłatnego podniesienia swojej wiedzy w zakresie uzależnienia od Internetu (89,7%), od komputera i telefonu komórkowego (82,8%) oraz od gier on-line (79,3%). [dowód: akta kontroli str. 610-613]

2.7. W latach szkolnych 2013/2014-2015/2016 Szkoła otrzymywała oferty szkoleniowe oraz informacyjne przygotowane m.in. przez ośrodki doskonalenia nauczycieli, stowarzyszenia i fundacje zajmujące się działalnością profilaktyczną, MZPPP, jednak dokumentacji tej nie przechowuje się w Gimnazjum, gdyż – jak wyjaśniła Dyrektor – oferty nie podlegają rejestracji i archiwizacji. [dowód: akta kontroli str. 433-435]

2.8. W marcu 2014 r. Świętokrzyski Kurator Oświaty przeprowadził w Gimnazjum ewaluację problemową, obejmującą trzy obszary, z których dwa¹⁹ związane były z działalnością edukacyjną, zaś jeden²⁰ – z działalnością wychowawczą. Z raportu z ww. ewaluacji wynika, że chociaż cztery spośród pięciu wymagań objętych obszarem dotyczącym respektowania norm społecznych²¹ uznane zostały za spełnione w stopniu podstawowym²², ogólnie poziom spełnienia przez Gimnazjum wymogów w tym obszarze oceniono na wysoki²³. We wnioskach z ewaluacji zapisano m.in.: *W Szkole respektowane są normy społeczne, a uczniowie mają zapewnione bezpieczeństwo fizyczne i psychiczne. Szkoła monitoruje działania wychowawcze oraz podejmuje adekwatne działania*. Ewaluacja nie obejmowała problematyki uzależnienia od mediów elektronicznych. [dowód: akta kontroli str. 565-568, 570-571, 574, 580, 584-586]

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono nieprawidłowość polegającą na braku w dziennikach pedagoga szkolnego, prowadzonych w latach szkolnych 2013/2014-2015/2016, tygodniowego planu zajęć pedagoga, jak również niewypełnieniu rubryk dotyczących podstawowych zadań do realizacji w poszczególnych

¹⁹ Dotyczące – sformułowanych w załączniku do, uchylonego z dniem 1 września 2015 r., rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. Nr 168 poz. 1324, ze zm.) – wymagań państwa w zakresie: zorganizowania procesów edukacyjnych w sposób sprzyjający uczeniu się oraz nabywania przez uczniów wiadomości i umiejętności określonych w podstawie programowej.

²⁰ Wyznaczony przez wymagania państwa pn. „respektowane są normy społeczne”.

²¹ Tj. wymagania pn.: 1. *Działania szkoły zapewniają uczniom bezpieczeństwo fizyczne i psychiczne*; 2. *Zasady postępowania i współżycia w szkole są uzgodnione i przestrzegane przez uczniów, pracowników szkoły i rodziców, a relacje między wszystkimi członkami społeczności szkolnej są oparte na wzajemnym szacunku i zaufaniu*; 3. *W szkole analizuje się podejmowane działania wychowawcze oraz modyfikuje je w razie potrzeb*; 4. *W modyfikacjach biorą udział uczniowie i rodzice*.

²² Poziom D, o którym mowa w § 7 ust. 3 pkt 4 ww. rozporządzenia.

²³ Poziom B, o którym mowa w § 7 ust. 3 pkt 2 ww. rozporządzenia.

semestrach oraz wykazu uczniów zakwalifikowanych do różnych form pomocy. [dowód: akta kontroli str. 561-562]

Brak tygodniowego planu zajęć stanowił naruszenie § 18 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 19 lutego 2002 r. oraz § 19 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 sierpnia 2014 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji²⁴, stanowiących, że pedagog zatrudniony w szkole zobowiązany jest prowadzić dziennik, do którego należy wpisywać m.in. tygodniowy plan zajęć. Niewypełnianie w dzienniku pozostałych ww. rubryk jest działaniem nierzetelnym.

Dyrektor Szkoły w sprawie przyczyn braku w dziennikach pedagoga tygodniowych planów zajęć wyjaśniła: *Określenie zakresu tygodniowego planu stałych zajęć pedagoga jest trudne. Związane jest to ze specyfiką jego pracy, która w dużej mierze zależy od bieżących potrzeb uczniów, nauczycieli, rodziców czy konieczności kontaktu z instytucjami zewnętrznymi. Pedagog, wykonując swoje stałe tygodniowe zajęcia opiera się na zakresie obowiązków wynikających z przepisów prawa, ze szczególnym uwzględnieniem rozporządzenia o pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz planie pracy. Tygodniowy zakres godzin pracy pedagoga w poszczególnych dniach jest podawany na pierwszych spotkaniach z rodzicami w danym roku szkolnym, jest dostępny w sekretariacie szkoły, recepcji szkoły, tablicy pedagoga szkolnego, stronie internetowej.* Dyrektor nie wyjaśniła natomiast dlaczego w dzienniku pedagoga nie były wypełniane pozostałe ww. rubryki. Stwierdziła jedynie: *Zadania pedagoga do realizacji w poszczególnych semestrach są zawarte w planach rocznych pedagoga szkolnego, przesyłanych na początku każdego roku szkolnego w wersji elektronicznej do wicedyrektora szkoły. (...) Informacje o kontaktach z osobami i instytucjami są zapisywane na bieżąco w dzienniku pedagoga (...) bezpośrednio przy wykonywanych czynnościach. Listy uczniów zakwalifikowanych do różnych form pomocy pedagog prowadzi w formie zapisów elektronicznych, co znacznie ułatwia nanoszenie na bieżąco wszelkich zmian.* [dowód: akta kontroli str. 485,487]

Uwagi dotyczące badanej działalności

Zdaniem NIK zasadne jest rozważenie – również w kontekście wyników badania ankietowego wśród nauczycieli – objęcia kadry pedagogicznej Gimnazjum szkoleniami dotyczącymi kwestii e-uzależnienia, zwłaszcza obejmującymi zagadnienia rozpoznawania pierwszych oznak i symptomów nadużywania mediów elektronicznych. Szkolenia takie mogłyby bowiem przyczynić się do zapewnienia rzetelnej diagnozy środowiska szkolnego pod kątem problemu e-uzależnienia.

Ocena cząstkowa

Podejmowana przez Szkołę działalność edukacyjna związana z problemem e-uzależnienia prowadzona była przede wszystkim w ramach profilaktyki poświęconej zagadnieniom z zakresu ogółu uzależnień. Mimo iż – jak wynika z ustaleń kontroli – znaczny odsetek uczniów Gimnazjum nadużywa zwłaszcza telefonu komórkowego, w Szkole nie prowadzono diagnozy w zakresie korzystania przez młodzież z mediów elektronicznych. Udzielana tym uczniom pomoc psychologiczno-pedagogiczna nie koncentrowała się na kwestii nadużywania komputera/Internetu, ale na innych problemach. Dyrekcja Szkoły nie planowała i nie realizowała w badanym okresie szkoleń kadry pedagogicznej z zakresu profilaktyki e-uzależnienia.

IV. Wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli²⁵, wnioskuje o:

1. Opracowywanie programów profilaktycznych w oparciu m.in. o rzetelną diagnozę skali zjawiska nadużywania mediów elektronicznych przez uczniów, z uwzględnieniem wskaźników pozwalających na ocenę realizacji zaplanowanych działań.

²⁴ Odpowiednio: Dz. U. Nr 23 poz. 225, ze zm. oraz Dz. U. poz. 1170, ze zm.

²⁵ Dz. U. z 2015 r. poz. 1096, ze zm.

2. Prawidłowe prowadzenie dzienników pedagoga.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Kielcach.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Kielce, dnia 12 lipca 2016 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Kielcach

Dyrektor
Grzegorz Walendzik

Kontroler

Barbara Jaros
starszy inspektor kontroli państwowej

.....
Podpis

.....
Podpis